
Kaj Munks Erindringer: Den nye Far og Mor

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Kaj Munks Erindringer: Den nye Far og Mor

4

Kaj Munks Erindringer: Den nye Far og Mor

Kaj Munks Erindringer: Den nye Far og Mor

Jyllandsposten

20 SEP. 1942

Kaj Munks Erindringer:

Den nye Far og Mor

Af Sognepræst Kaj Munk

ONKEL AKSEL kom fra Svendborg og var Kurator. Det skulde ordnes med en hurtig Haand, hvad der her skulde ordnes. 2 Døde og 1, der var saa godt som død - her var ikke Grund til nogen større Afbrydelse i Forretningerne. Onkel Aksel havde altid travlt. En rask Auktion over det hele, det gav et Par Tusind i en Bankbog, et Forslag om, at de kunde gaa til Nis Petersen og hans Søskende, saa snart Knægten her - ikke sandt. Og saa var Hr. Kuratoren tilbage til sin Vinhandel igen. Hvad der skulde ske med en Bagatel som Barnet, kunde Waels se til: Det kunde jo desværre ikke sælges paa Auktionen.

Men nu kom det frem, hvorfor Mor havde været saa bevæget under Turen til Opager. Tante Marie og Onkel Munk levede i barnløst Ægteskab paa 12. Aar. Mor havde talt om, at hvis det skulde gaa, som det kunde se ud til, saa vilde hun saa inderlig gerne, om hendes Barn kunde havne et Sted, hvor Hjemmet ikke selv havde Børn i Forvejen, som han kunde komme til at staa i Skyggen af. Der var jo nok hendes Søster paa Gaarden i Skørringe, men hun var bare Husbestyrerinde for en Enkemand og hans Søn. Mors Begravelsesdag faldt underlig nok paa Tante Maries Fødselsdag (28. Okt.).

Da Følget stod omkring Graven efter Jordpaakastelsen, skete der noget. En lille uanselig bondeklædt Kone, der trak noget paa det ene Ben, traadte ud fra sin Plads i Baggrunden og gjorde sig til Hovedperson. Med en Stemme, der skingrede lidt af Nervøsitet, begyndte hun at tiltale de let chokerede Købstadsmennesker: »Ja, jeg er jo Mathildes Kusine, og min Mand og jeg har talt med hende om at tage Kaj, hvis der skulde blive Brug for det.« Det var der ingen, der svarede noget paa, og nu blev lille Tante Marie rød i Kinderne: »Det er altsaa vort Tilbud, og hvis I tager imod det, kan I jo bare sende ham ud til os. Men det maa være snart. For vi vil have Orden paa Sagerne.« Saa blev der stille igen. Ikke en Stemme lød, undtagen fra den friske Grav. Den sagde Tak. Men den var der ingen, der hørte. Nogen tænkte vel paa, at de ingen Adkomst havde til at svare, og nogen tænkte vel paa de 2000 i Bankbogen.

Omsider fik man dog taget sig sammen til at svare Naa og Ja og Det er jo godt. Men da Tante Marie saa lod sig forlyde med, at fik hun Barnet, var det rimeligt, at hun ogsaa fik lidt Klæder og Sengetøj til det af Dødsboet, var man atter paa Vagt og svarede hende med den Oplysning, at det kunde hun jo købe paa Auktionen. Saa alt, hvad jeg fik i Arv fra mine Forældres Hjem, var min Daabskjole, en Kaffedug og Gud. De tre Ting ejer jeg endnu.

*

Det begyndte ikke godt med Tante Marie og mig. Hun fandt paa noget saa aldeles urimeligt, som at jeg skulde sige Mor til hende. Mor var jo i Himlen - bare et lille Stykke borte. Hvor kunde jeg saa gaa hen og kalde et andet Menneske for Mor? Disputen mellem os var haard og holdt sig en god Maanedes Tid. Men Juleaften stod der pludselig en Engel i Stuen saa skinnende som den for Hyrderne paa Marken. Ja, saa man meget nøje til, kunde man maaske nok opdage, at det egentlig var et Grantræ, oversaaet med Lys, og man vidste vel ogsaa nok, at det var Tante Marie, der var Ophavsmanden til det prægtige Syn. Men det var som en Engel at se til, som en Hærskare af Engle var det. Overvældet af Synet vendte man sig og hviskede: »Naar du har pyntet saadan et Træ til mig, Tante Marie, saa vil jeg ogsaa kalde dig Mor.«

Og saa kom det jo af sig selv, at Onkel Munk var Far og Søren og Trine Bedstefar og Bedstemor.

Det sidste gik ganske af sig selv. For Trine var den fødte Bedstemor. Med sine rødmosede Æblekinder saa hun saa frisk og munter ud, og hvor var hun dog allerkærest god imod mig fra første Færd af. Og Søren han var jo bare en gammel gnaven Mand, der spyttede og ikke hørte godt. Bedstemor maatte hjælpe ham i Tøjet, og saa udspandt der sig følgende Samtale iblandt dem om Kapellanen i Tirsted. »Det var dengang, Sjøsse han . . . « »Han hed ikke Sjøsse«, afbrød Bedstemor ilter, »han hed Sjøffe.« »Jeg siger jo ogsaa Sjøsse«, bed Bedstefar rasende. Og Bedstemor rettede ham indædt til Sjøffe igen. Nu maatte Bedstefar med den ene Haand holde paa den anden, for at den ikke skulde slaa. »Hvad træder du mig for, Kone?« fnøs han; »jeg siger jo Sjøsse ligesom du.« Og videre skændtes de, om Manden hed Sjøffe eller Sjøsse. Han hed Schöpfe.

*

En Dag kom de og sagde, Bedstefar var død. De spurgte mig, om Jeg vilde se ham, og dér stod jeg saa og mønstrede for første Gang et Lig. Sikke dog en stor Næse han havde faaet! Og saa tillukket han saa ud! Han var nok ikke kommet til at høre bedre af at dø. Bedstefar her, han var ikke i Himlen som mine rigtige Forældre. Han var bare død. Det var helt mærkeligt. Og nu skulde han i Kiste. Den kunde ikke komme ind igennem den smalle Dør. Saa brækkede man hele Vinduet ned, og den Vej kom Bedstefar ud i Haven. Og Tjørnehækken var savet ned i en Kistes Bredde ud til Vejen; igennem Hullet i Hegnet fik man ham over Grøften ud paa Vejen. Og dermed gled Søren Munk ud af Verdenshistorien. Men Hullet i Hegnet forblev. Det ventede vel paa, at Bedstemor skulde samme Vej. Men hun snød det. Da hun en Tylvt Aar senere døde, var der lavet Dør ind til Aftægtsstuen fra Storstuen, saa Bedstemor kom standsmæssigt ud. Men Hullet i Tjørnehækken er ikke groet efter, den Dag i Dag. Hvem venter det paa?

*

Denne Mand, Onkel Munk, som nu hed Far, han kom en Aften hjem fra Brugsforeningen med en Tavle. Hvad var det for noget? Og en Griffel. Hvad var den til? Jo, nu sætter vi os hen i Krogen under Petroleumslampen, og se saa her: Griflen kan gaa hen over Tavlen, og før man ser sig om, staar der min Sandten en Mølle. Med Vinger og Trappe og det hele. Gaadefuldt. Storartet. Han var nu flink, var Onkel - æh Far. Men saa kunde han en Dag

finde paa at sætte En op paa et Svinehus ude i Gaarden. Benene kunde ikke naa ned paa Jorden; der var ingen Frelse den Vej; saa maatte man prøve den modsatte: at skrige, saa det naaede Himlen. Saa blev man jo taget ned. Men tænk: saa var de alle sure et Stykke Tid.

Tante - altsaa Mor, hun var ogsaa god ved mig. Især hvis jeg var syg. Saa varmede hun Uldtæppe paa Kakkelovnen og svøbte mig ind, og jeg blev puttet til Sengs og havde det rart. Jeg laa i Stuen i den værste Vinter. De andre to laa i Sovekamret. Ja, for nu var der kommet Sovekammer mod Øst ved, at et Stykke af Kostalden var taget ind. Senere fik jeg stillet min lille Seng derop og kunde ligge og høre alle Lydene fra Køerne, naar de brummede, og naar de klirrede med Jernet om Halsene. Om Morgenen var den nye Mor ogsaa saa flink, løftede mig op og bar mig ind til Paaklædning ved Kakkelovnen. Der hang et Billede af en Mand, der havde rundt Ansigt og Overskæg og Fipskæg ligesom Onkel - altsaa Far, han hed Vilh. Bech og var nok død, og under ham stod:

*Brødre og Søstre, vi skilles nu ad.
Far nu med Jesus fornøjet og glad
hver sine lovlige Veje.*

Mor læste det bare een Gang, saa kunde jeg det, og saa blev jeg berømmet overfor Naboerne for at være noget, der hed lærenem. Jo, hun var flink nok. Men saa kunde hun være helt anderledes, forlange, at man selv skulde snøre sine Støvler og andre indviklede Ting, og kunde man ikke finde ud af det, blev hun vred, og saa kunde man slet ikke noget, end ikke de selvfølgeligste Ting, og det kaldtes »at blive sær« og var en meget uartig Ting, som straffedes med baade Knubs og haarde Ord. Da græd man udadtil og rasede indvendig og bad til Gud: »Kære Gud, lad mig leve saa længe, at jeg er blevet stor nok til at kunne hævne mig paa hende.« Men det kunde ogsaa ske, at Bedstemor kom til Undsætning, den gode kære Bedstemor, og hun havde en mystisk Sætning, hun altid rammede ud i Synet paa Mor: Hvad der ikke har været under Hjertet, det kommer der heller ikke.

*

Et Hjørne af Haven ved Barndomshjemmet i Opager

De bedste Stunder man havde, det var Aftenerne, de Aftener, naar Far og Mor var »bedt bort«. Saa var Bedstemor og jeg ene hjemme. Vi hyggede os om Bøgebrændet i Kakkelovnen, hvor Æblerne sydede paa hver sit Stykke Papir af Nakskov Tidende. Bedstemor sang og fortalte, og jeg fortalte, og lykkeligst var vi, naar jeg kunde faa Bedstemor til at slaa Næven i Forklædet og udbryde: »Nej, nu har jeg aldrig hørt saa galt.« Det var hendes Udtryk for den højeste Forundring, i hvad det saa gjaldt. Havde man meddelt hende, at hun havde vundet den store Gevinst i Lotteriet - hun vilde have sat en Trumf paa og slaet Næven mod Laaret og raabt: »Nu har jeg aldrig hørt saa galt.«

Gamle Bedste! Der var utrolig Plads i mit lille Hjerte til Kærlighed, det trængte saadan,

og tænk, at jeg saa skulde træffe dig, der var Storleverandør!

*

En Dag kom Mor cyklende hjem fra Maribo med en Gave til mig. Fy for al Landsens Ulykker! Den Ting var større, end den saa ud til. Det var en Rodtrævl til Kundskabstræet. Hvo der øger sin Kundskab, øger sin Smerte. Jeg vikledede Pakken fornøjet op uden at ane, en Slange laa gemt i den. Det var en liden Bog med mærkelige Tegn udenpaa og indeni. Mor kaldte den en ab se! Hun mente, jeg skulde være henrykt for den, og saa var jeg henrykt.

Men Henrykkelsen gik snart over. Den viste sig at være stopfuld af Ubehageligheder og usandsynlige Ting, som man skulde huske, og hvis man ikke kunde, saa var man sær. Mor læste højt af Avisen. »Saa dygtig kan du ogsaa blive til at læse, bare du hænger i med at øve dig«, hed det. Umuligt. At læse flydende som Mor. Udelukket. Der var Graad og Tænders Gnidsel, hvergang Ordren lød: Kom saa med ABC'en. Den blev ofte væk. Far, der saa mine Taarer og straks følte Hjertekrympen, var utrættelig i at hjælpe mig med at gemme den. Saa smuttede den ned under Chaiselongen, saa gled den om bag Chatollet. Det var jo ikke en Indledning til Skoletime af de heldigste, hverken moralsk set eller befordrende for Harmonien mellem Mor og mig. Det er mig selv, der har præsteret, hvad der i »Egelykke« er lagt Grundtvigs Elev i Munden. Jeg laa syg, og Mor bød mig: »Nu gaar jeg et Smut hen til Sadelmagerens, og nu husker du, til jeg kommer tilbage, hvad K, a, t siger.« Hun var ikke naaet ud ad Døren, før min Hulken skar sig Vej fra Sengen gennem Stuerne: Bedstemor, Bedstemor, K, a, t, siger i det ikke Mis?

Nej, jeg ansaa det for aldeles udelukket, at jeg nogen Sinde skulde faa tilegnet mig Læsningens Kunst. Men duede jeg ikke til at læse, var jeg habil til at prædike. Kunde jeg faa samlet Bedstemor, Mor, Sadelmager Christensens Datter Anna, 4 Aar, og hans Husbestyrerinde Sofie for mine Fødder, besteg jeg en af Stolene og udfoldede en flammende Veltalenhed. Opdagede jeg et Smil paa et Ansigt, var jeg der: Man griner ikke i Kirken. En Aften blev Gestikulationen saa voldsom, at jeg faldt over mod Kakkellovnen og havde brændt mig, hvis ikke Mor havde grebet mig. Far havde længe lyttet uden for Døren. Nu da der blev stille, brød han ind: »Hvad er det? Jeg synes, Prædikanten er endt paa Skødet!« Der sad jeg med Armene om Mors Hals og blev ordentlig flov.

Det var ogsaa galt med Salmebøger til vore Gudstjenester. Men der havde Anna og jeg det Held, at hendes Far havde flere trykte Lister over Medlemmerne i Marcher Madsens Brandkasse. Disse Lister lod sig udmærket klippe i Salmebogsformat og sy sammen med Stoppenaale, og dermed havde vi en god Samling Kærnesalmer, som der kunde synges af med høj og frydelig Røst.

Kaj Munk